

Тема 8. Аналіз основних засобів

ЗМІСТ

1.Завдання і джерела даних аналізу	1
2. Аналіз наявності і структури основних засобів.....	2
3. Аналіз відтворення основних засобів	4
4. Аналіз придбання основних засобів і капітального будівництва.....	5
5. Аналіз економічної ефективності використання основних засобів та резерви підвищення	7

1.Завдання і джерела даних аналізу

В останні роки намітились незадовільні тенденції в русі основних засобів підприємств. Зокрема, відбувається інтенсивне старіння засобів, їх неповне використання у виробничому процесі. Звідси впливає важливе значення аналізу основних засобів виробництва.

Головне завдання аналізу полягає в тому, щоб виявити резерви поліпшення використання основних засобів. У зв'язку з цим необхідно на основі вивчення забезпеченості підприємства основними засобами створити передумови для правильного розміщення капітальних вкладень.

Доповнюючими завданнями аналізу є також оцінка стану відтворення основних засобів, їх придатності до використання, оновлення за різними напрямками. Заключне рішення по даній проблемі приймається на основі вивчення економічної ефективності використання основних засобів. В результаті цього виявляють резерви її підвищення.

Джерелами даних аналізу є:

закони і законодавчі акти, зокрема, Господарський кодекс «Про інвестиційну діяльність», «Про приватизацію майна державних підприємств», П(С)БО 7 «Основні засоби», Податковий кодекс в частині оподаткування прибутку підприємств;

річні звіти, прогнози, плани і програми економічного і соціального розвитку сільськогосподарських підприємств, матеріали бухгалтерського обліку, інвентаризаційні відомості, інвентарні картки, книги складського обліку, відомості дефектів на ремонт техніки, кошториси на ремонт, придбання, будівництво, реконструкцію і модернізацію основних засобів, нормативно-довідкова література, статистична та фінансова бухгалтерська звітність тощо.

[Повернутися до змісту](#)

2. Аналіз наявності і структури основних засобів

Наявність основних засобів обліковують за натуральними і вартісними показниками.

Натуральні показники застосовують для визначення наявності окремих засобів. Відобразити обсяг певної їх групи чи всіх засобів разом можна лише за допомогою вартісних показників. При цьому оцінку засобів проводять за первісною і залишковою вартістю.

Первісна або початкова вартість - це вартість засобів на момент їх створення чи придбання.

Залишкова вартість основних засобів становить різницю між первісною вартістю і сумою зносу.

Знос дорівнює сумі амортизації, нарахованої за весь період використання функціонуючих основних засобів підприємства.

Аналіз наявності основних засобів передбачає оцінку їх динаміки і достатності для виробництва. Тобто проводиться аналіз забезпеченості підприємства основними засобами, яка характеризується за такими показниками:

- капіталозабезпеченість,
- капіталоозброєність праці,

та іншими вартісними показниками. Однак, це дає лише загальну уяву загальну уяву про забезпеченість підприємства основними засобами. Більш повно забезпеченість підприємства основними засобами виявляється при зіставленні фактичної наявності окремих засобів з потребою, в них, яка в залежності від специфіки основних засобів визначається різними способами.

Так потреба в технічних засобах визначається виходячи з обсягу робіт, терміну їх виконання і продуктивності машини.

Розрахунок потреби здійснюється за формулою:

$$П = \frac{О}{Д \times Н}$$

П - потреба в машинах;

О - обсяг роботи;

Д - кількість днів виконання роботи;

Н - виробіток машини за день, денна норма;

При визначенні потреби в технічних засобах орієнтуються на обсяг робіт в найбільш напружений період, для цього необхідно скласти зведений графік виконання робіт.

Потребу в тваринницьких приміщеннях або в скотомісцях визначають у кількості, що дозволяє розміщувати передбачене поголів'я тварин.

При визначенні потреби в основних засобах незалежно від їх призначення і використання, потрібно керуватись тим, щоб їх кількість

забезпечувала нормальний хід виробничого процесу в певний період (включаючи і критичні періоди), а також повне їх використання.

Висока ефективність використання основних засобів, досягається якщо вони функціонують у певному поєднанні.

У зв'язку з цим аналізують структуру засобів - відображають показники питомої ваги окремих їх видів і груп у загальній вартості.

За різного рівня забезпеченості окремими засобами оцінка структури значно ускладнюється. Вона буде більш повною при застосуванні таких співвідношень:

1. Між виробничими основними засобами сільськогосподарського призначення і виробничими засобами інших галузей.

У підприємствах з добре розвиненими допоміжним виробництвом, інфраструктурою по зберіганню і розподілу сільськогосподарської продукції частка засобів інших галузей у складі всіх виробничих і інших засобів досягає 20%.

2. Між засобами активної і пасивної частини. До засобів активної частини належать ті основні засоби, які приймають участь у виробничому процесі зокрема: машини і устаткування, транспортні засоби, передавальне устаткування, робоча і продуктивна худоба і багаторічні насадження.

Засоби пасивної частини не приймають безпосередньої участі у виробничому процесі, а лише створюють нормальні умови для здійснення виробництва. До них відносять будівлі і споруди. За задовільного стану відтворення основних засобів, частка засобів активної частини підприємства становить 40% - 45% і більше.

3. Між силовими (тракторами) і робочими (культиватори, плуги) машинами. Від наявності робочих машин залежить використання не тільки силових машин, але й і рівень механізації робіт.

За розрахунками економістів для забезпечення комплексної механізації виробництва необхідно, щоб на одиницю вартості силових машин припадало 2-3 одиниці вартості робочих машин.

В даний час це співвідношення становить до 1:1,5-1,7 од. вартості робочої машини.

4. Між наявною кількістю скотомісць і поголів'ям тварин. Вказане співвідношення відображає одночасно і рівень забезпеченості тварин приміщеннями, і рівень використання приміщення воно має дорівнювати 1 до 1.

В процесі аналізу важливо також виявити недіючі основні засоби з тим, щоб потім прийняти заходи по їх залученню у виробництво, продажу чи ліквідації.

[Повернутися до змісту](#)

3. Аналіз відтворення основних засобів

Незадовільні тенденції у відтворенні основних засобів, що спостерігаються у підприємствах України викликають необхідність систематичного аналізу руху засобів та їх придатності до використання.

Показниками руху засобів є коефіцієнти росту, вибуття і оновлення.

Коефіцієнт росту (K_r) розраховується відношенням вартості основних засобів на кінець аналізованого періоду до вартості таких засобів на початок цього періоду. Він відображає характер і темпи відтворення. Якщо коефіцієнт росту >1 , то відтворення оцінюється як розширене, якщо дорівнює 1, то - буде простим, <1 , то відтворення матиме характер зуження.

Коефіцієнт вибуття (K_v) визначається відношенням первісної вартості основних засобів, що вибули протягом певного періоду, до первісної вартості всіх засобів на початок цього періоду.

Вибуття засобів відбувається внаслідок їх зносу, продажу та стихійного лиха.

Коефіцієнт оновлення (K_n) обчислюється відношенням первісної вартості основних засобів, що надійшли протягом певного періоду, до первісної вартості всіх засобів на кінець цього періоду. Надходження засобів відбувається внаслідок введення в експлуатацію об'єктів капітального будівництва, придбання засобів, переведення в основне стадо власного молодняка і вирощування багаторічних насаджень.

Коефіцієнти надходження і вибуття відображають інтенсивність обороту засобів в процесі їх відтворення.

Між ними і коефіцієнтом росту має місце певний взаємозв'язок:

Якщо $K_n > K_v$, то $K_r > 1$

Якщо $K_n = K_v$, то $K_r = 1$

Якщо $K_n < K_v$, то $K_r < 1$, де

- K_n (коефіцієнт оновлення)

- K_v (коефіцієнт вибуття)

- K_r (коефіцієнт росту)

Чим вищим будуть K_v та K_n , тим буде вищою придатність засобів до використання.

Потенційну придатність засобів до використання характеризує коефіцієнт придатності (K_p), його розраховують відношенням залишкової вартості до первісної вартості. Чим ближча ця величина до 1, тим потенційно придатніші засоби до використання.

Придатність засобів до використання можна оцінити і за коефіцієнтом зносу (K_z), який розраховується відношенням суми зносу до первісної вартості засобів.

У зв'язку з цим, між вказаними коефіцієнтами існує такий зв'язок:

$$K_p = 1 - K_z$$

$$K_z = 1 - K_p$$

Вивчення стану відтворення основних засобів слід проводити не тільки по сукупності всіх засобів, а і за окремими їх видами.

Результати аналізу використовують для прийняття рішень про спрямування коштів на капітальні вкладення. За інших рівних умов кошти на капітальні вкладення слід використовувати, в першу чергу, на відтворення більш зношених засобів.

На остаточне рішення про спрямування коштів капітальних вкладень безпосередньо впливає врахування ефекту від використання відповідних засобів.

[Повернутися до змісту](#)

4. Аналіз придбання основних засобів і капітального будівництва

Відтворення основних засобів здійснюється за різними напрямками, в тому числі шляхом придбання техніки та спорудження об'єктів.

Складанню плану придбання техніки передують визначення забезпеченості підприємства певними машинами та їх вибуття в поточному році.

За допомогою аналізу виявляють виконання плану по видах і марках машин за кількістю і вартістю. Вартість машин в даному разі буде являти собою витрати на їх придбання, доставку в підприємство і монтаж.

Крім кількості засобів на величину витрат на придбання буде впливати і ціна придбання.

Залежність витрат від окремих факторів можна відобразити наступним чином:

$$Z = K \times C, \text{ де}$$

Z - витрати на придбання;

K - кількість одиниць придбання;

C - ціна придбання.

Виконання плану придбання по сукупності засобів за допомогою вартісного показника (витрат на придбання) можна визначити попередньо, скоригувавши планові витрати на фактичну кількість одиниць придбання, тобто визначивши показник:

$$\sum K_f C_p, \text{ де}$$

K_f - кількість одиниць придбання певного виду машин фактична;

C_p - ціна (вартість) придбання окремого виду машин планова.

Рівень виконання придбання по сукупності засобів буде визначено в такий спосіб:

$$R_n = \frac{\sum K_{\phi} \Pi_n}{\sum K_n \Pi_n} \times 100\%, \text{ де}$$

K_n - кількість одиниць придбання за планом.

Різниця між скоригованими витратами і плановими буде становити зміну витрат придбання за рахунок зміни кількості одиниць придбання.

$$\Delta Z_k = \sum K_{\phi} \Pi_n - \sum K_n \Pi_n$$

Різниця між фактичними витратами на придбання і скоригованими (умовними) відобразить зміну загальних витрат на придбання за рахунок зміни ціни:

$$\Delta Z_y = \sum K_{\phi} \Pi_{\phi} - \sum K_{\phi} \Pi_n$$

Π_{ϕ} - фактична ціна придбання.

Така різниця являє собою економію чи перевитрату коштів на придбання.

Невиконання плану придбання зумовлюється здебільшого відсутністю коштів підприємства або неприйнятністю ціни придбання.

Освоєння капітальних вкладень на будівництво ведуть підрядним і господарським способом.

За підрядного способу контролюють дотримання строків, якості і вартості виконуваних робіт.

За господарського способу аналізують виконання плану робіт, введення об'єкта в експлуатацію та собівартість будівництва.

При цьому аналіз проводять використовуючи показник вартості або витрат на виробництво. Величина останнього безпосередньо залежить від обсягу робіт і собівартості одиниці роботи.

Для аналізу використовують такі показники вартості:

$\sum q_0 p_0$ - планова вартість будівництва;

$\sum q_1 p_0$ - кошторисна вартість фактично виконаних робіт;

$\sum q_1 p_1$ - фактичні витрати у будівництві,

де q_0, q_1 - це обсяги робіт відповідно за планом і фактичний;

p_0, p_1 - це вартість одиниці роботи за кошторисом і фактична.

За цими показниками обчислюють такі відношення і різниці:

- зміна загальних витрат на будівництво у % :

$$R_{\text{заг}} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_0} \times 100\%$$

- зміна загальних витрат на будівництво в абсолютних одиницях (у вартісному вигляді):

$$\Delta B_{\text{заг}} = \sum q_1 p_1 - \sum q_0 p_0$$

- рівень виконання плану будівельно-монтажних робіт у %:

$$R_q = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0} \times 100\%$$

- зміна загальних витрат у будівництві за рахунок зміни обсягу робіт:

$$\Delta B_q = \sum q_1 p_0 - \sum q_0 p_0$$

- зміна загальних витрат у % за рахунок зміни вартості будівництва:

$$R_p = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1 p_0} \times 100\%$$

- зміна витрат у капітальному будівництві за рахунок зміни собівартості капітального будівництва (це являє собою економії чи перевитрати):

$$\Delta B_p = \sum q_1 p_1 - \sum q_1 p_0$$

Введення об'єктів в експлуатацію контролюють за натуральними показниками (кількістю одиниць).

Про виконання плану введення об'єктів в експлуатацію можна судити по зміні вартості незавершеного будівництва. При невиконанні плану введення об'єктів в експлуатацію вартість незавершеного будівництва проти плану зростає.

Незавершене будівництво з економічної точки зору - це заморожування коштів на певний час. Проте в невеликих обсягах воно є неминучим і доцільним.

При невиконанні планових завдань для з'ясування конкретних причин цього аналіз проводять по кожному об'єкту.

Причинами невиконання плану здебільшого виступають: відсутність коштів, несвоєчасна підготовка проектної документації, незабезпеченість матеріалами та працівниками відповідної кваліфікації, низький рівень механізації робіт, незадовільна організація праці тощо.

Собівартість капітального будівництва підвищується при застосуванні більш дорогих матеріалів, недостатньому використанні механізмів та внаслідок приписок обсягу робіт.

[Повернутися до змісту](#)

5. Аналіз економічної ефективності використання основних засобів та резерви підвищення

Економічну ефективність використання основних засобів характеризують показники, які визначають відношення валової продукції, валового доходу, чистого доходу, прибутку до вартості основних засобів та норма прибутку.

За даними показниками вивчають динаміку ефективності, а шляхом порівняння їх з відповідними показниками інших підприємств оцінюють рівень використання засобів в аналізованому підприємстві.

Існує така залежність:

- з підвищенням насиченості підприємства основними засобами, ступінь віддачі одиниці їх вартості (капіталовіддача) знижується. Тому при оцінці рівня

ефективності використання засобів важливо, щоб в аналізованому підприємстві і в

порівнюваному підприємстві насиченість засобами була приблизно однаковою;

Резерви підвищення економічної ефективності використання основних засобів вишукують по таких напрямках:

1) більш повне використання у виробничому процесі наявних засобів. Це, насамперед, збільшення виробітку на трактор, комбайн, автомобіль, підвищення наповненості тваринницьких приміщень поголів'ям. Посадження на різних роботах.

2) своєчасне оновлення засобів, підвищення їх придатності до використання.

3) створення в підприємстві системи машин для здійснення комплексної механізації виробництва і впровадження на цій основі прогресивних технологій виробництва.

4) підвищення забезпеченості підприємства оборотними засобами. В даний час у переважній більшості сільськогосподарських підприємств має місце гостра нестача окремих видів оборотних засобів (пального, добрив тощо), що в цілому несприятливо впливає на виробничий процес.

5) розміщення капітальних вкладень по найбільш ефективних напрямках.

[Повернутися до змісту](#)